

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Suomen Lähilukioyhdistys ry:n hallitus kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä. Olematta asiantuntija muissa kohdin yhdistys lausuu vain lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevasta ehdotuksen osasta.

Ehdotus lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuista loukkaa vakiintunutta perinnettä yleissivistävän koulutuksen maksuttomuudesta ja olisi toteutuessaan monin tavoin suomalaisen yhteiskunnan kehittämisedellytysten turvaamisen ja kokonaisedun vastainen.

Maailma muuttuu ja lukioden jo laajalti toteutunut kansainvälisyys on osa suomalaisen yhteiskunnan osaajapulan ratkaisua. Vaikka kansainvälisiä lukiolaisia on jo noin 60 lukiossa, heidän kokonaismääränsä on toistaiseksi vielä pieni, mutta helposti kasvatettavissa. Suomen Lähilukioyhdistys ry vastustaa lukuvuosimaksuja jyrkästi ja yksilöi kantansa seuraaviin viiteen kohtaan:

1. SUOMI TARVITSEE KIPEÄSTI KOULUTUSPERÄISTÄ MAAHANMUUTTOA. Syntyvyyden pitkään jatkuneesta vähenemisestä johtuva ja paheneva osaajapula on kohtalokas Suomelle samalla tavalla kuin ilmastonmuutos on koko maapallolle. Asiantuntijoiden mukaan Suomi tarvitsee osaajapulansa korjaamiseen maahanmuuton lisäämistä.

Syntyvyys on kaikkialla länsimaissa kääntynyt laskuun. Toisaalta EU- ja ETA-alueen ulkopuolella esimerkiksi Kaakkois-Aasiassa nuorista ikäluokista on ylitarjontaa. Tämä on aiheuttanut jo vuosikymmeniä jatkuneen nuorten virran ns. kolmansista maista länsimaihin. Suomella ja erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriöllä olisi PISA-menestyksen ja koulutusmaineensa pohjalta ollut mahdollisuus ottaa osansa tästä virrasta jo 25 vuotta sitten. Valitettavasti vasta neljä vuotta sitten

syntyi yksityisellä taholla oivallus opettaa ”maailman parhaasta koulutuksesta” kiinnostuneille kaukomaiden nuorille tulijoille etukäteen suomea tai ruotsia.

Toisin kuin lausuntopyynnössä (kts. alla kohta 5.2) annetaan ymmärtää, MISSÄÄN Euroopan maassa ei kansallisilla kielillä opiskelevilta EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta lukiolaisilta peritä lukuvuosimaksuja. Kaikkialla muualla Euroopassa ymmärretään koulutusperäinen maahanmuutto osaksi osaajapulan ratkaisemista.

Koska kokonaan vieraan kielen (suomi / ruotsi) opiskeleminen vaatii sekä tavoitteellisuutta että kunnianhimoa, kielitaitovaatimus (kohta 4.2.9) on omiaan houkuttelemaan Suomeen keskimääräistä lahjakkaampia nuoria. Pienissä lukioissamme tällä hetkellä opiskelevat noin 600 etupäässä Kaakkois-Aasiasta tullutta lukiolaista eivät valmistuttuaan tule sijoittumaan ns. suorittaviin tehtäviin, koska heillä on pääosin tavoitteena korkeakoulututkinto. OKM:n ylijohtaja Petri Lempinen on omin sanoin epäillyt (kohta 4.2.6) heidän jäämistään lopulta Suomeen. Kun Suomi asiantuntijoiden mukaan kuitenkin tarvitsee kehittyäkseen pitkälle koulutettua väkeä, voi vastaväitteeksi kysyä: jäävätkö Suomessa englanniksi koulutetut maahan todennäköisemmin? Esimerkiksi Sallan lukiosta vuodesta 2016 lähtien valmistuneet kaikki (suomen kielellä opiskelleet) kansainväliset ylioppilaat ovat siirtyneet jatko-opintoihin Suomessa.

Koulutusperäisen maahanmuuton edistämisen pitäisi olla Suomelle ykkösprioriteetti. Lausuntopyynnössään opetus- ja kulttuuriministeriö kuitenkin suoraan vastustaa sitä, että ”lukiokoulutuksen opiskelijamäärää lisätään laajamittaisesti EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevilla lapsilla” (4.2.3) ja pitää lähtökohtana nykyistä lukiorahoitusmallia eli ”kuntien ja valtion maksuosuuksia” (4.2.1). Suomen etua ajatellen koulutetun maahanmuuton lisäämisen on tietysti oltava ykkönen ja rahoitusmallin rakenteen vasta tälle alisteinen, eikä opetus- ja kulttuuriministeriön mukaisesti toisinpäin!

2. ALUEPOLITIikka. Jo noin 60:ssä lukiossamme on lukiolaisia EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta. Tällä hetkellä yleisimmän rekrytointimallin kaksi oivallusta ovat, että 1) suomen tai ruotsin peruskielitaito opitaan etukäteen ja 2) lukio-opiskelijat pyritään ensisijaisesti sijoittamaan Suomen muuttotappioalueiden pieniin kuntiin, joilla on tarjota sekä vapaita lukio-opiskelupaikkoja että edullista majoitusta. Opetustuloksethan ovat PISA-tutkimusten mukaan Suomessa kaikkialla hyvin samantasoisia. Kansainväliset lukiolaiset onkin nähtävä uutena elävöittävänä mahdollisuutena suomalaisessa aluepolitiikkaa.

Sallan lukiossa on kansainvälisiä lukiolaisia jo enemmistö, yli 60 % ja esimerkiksi Kinnulan lukiossa 45 %, Kiteen lukiossa 40 % ja Mäntän lukiossa 30 %. Kansainvälisillä lukiolaisilla on oheisvaikutuksena suuri merkitys mm. paikkakunnan elinkeinoelämän tilapäistyöntekijöinä.

Maaseudun ja haja-asutusalueiden lukiot toimivat lähes poikkeuksetta yhdessä peruskoulun kanssa, samoissa tiloissa ja yhteisin opettajin. Pienen lukion tärkeä oheistehtävä on tukea olemassaolollaan paikallista perusopetusta ja samalla osaltaan turvata koko pienen kunnan elinvoimaa. Pienten paikkakuntien lukiot myös huolehtivat opiskelijoistaan kokonaisvaltaisesti (4.2.10). Tämä luo tukea ja turvallisuutta kaukaa saapuneille kansainvälisille nuorille.

Maahanmuuttovirasto Migrin tuoreen laskelman mukaan kansainväliset tutkinto-opiskelijat suorittivat tammi-toukokuussa 2025 yhteensä 3687 tutkintoa. Näistä vain 111 eli 3 % oli ylioppilastutkintoja. Kun kansainvälisiä ylioppilastutkinnon suorittavia on näin vähän – ja mahdollisten lukuvuosimaksujen toteutuessa vieläkin vähemmän – tulisi lukioiden

lukuvuosimaksujen vaikutus suomalaisen maaseudun elionolojen heikentymiseen olemaan todella dramaattinen verrattuna saatavaan mahdollisen rahallisen hyödyn määrään.

Mikäli lukuvuosimaksut tulisivat voimaan, varmaa on, että kansainvälisten opiskelijoiden maahantulo vähenisi, ellei kokonaan tyrehtyisi. Jos he asettavat toiseen vaakakuppiin vaikkapa Kanadan ja lukuvuosimaksut ja toiseen Suomen, lukuvuosimaksut ja uppo-oudon vieraan kielen opiskelu, valinta edellisen vaihtoehdon hyväksi ja Suomen tappioksi on kiistaton.

3. TALOUS. YLEn vuonna 2014 teettämän selvityksen mukaan suomalaisen nuoren kasvattaminen syntymästä 16 vuoden ikään saakka maksoi noin 360 000 euroa. Nykyinen summa on jo paljon suurempi. Tältä summalta (samoinkuin 16 vuoden odottamiselta) Suomi säästyy jokaisen kansainvälisen opiskelijan kohdalla. Lisäksi heidän perheensä vastaavat kaikista kielen opiskelun kuluista samoinkuin matkakuluista Suomeen ja Suomesta, sekä asumis- ja elämiskuluista maassamme. Toisaalta ei ole pelkoa siitä, että heidän vanhempansa muuttaisivat perässä suomeen. Heidän ei tarvitse.

Kun kansainvälisten lukiolaisten rekrytointiprosessiin ei käytetä verovaroja, Suomelle ainoa menoerä kansainvälisestä EU- ja ETA-alueen ulkopuolisesta lukiolaisesta on sama valtionosuus, joka maksetaan lukiolle kantasuomalaisestakin lukiolaisesta.

Ajatus Suomeen sitoutumisesta ja maahan jäämisestä on kansainvälisillä lukiolaisilla vahva. Lukuvuosimaksut ainoana maana Euroopassa olisivat äärimmäinen osoitus siitä, että heitä ei Suomeen haluta. Suomen tai ruotsin kielen opiskelemisesta, ylioppilaaksi valmistumisesta, opintojen jatkamisesta ja maahan jäämisestä tulisi palkita eikä rankaista, tai edes kohdella tasavertaisina kantasuomalaisien kanssa. Koulutus on investointi, ei kuluerä.

Koulutuksenjärjestäjille on taattava suomeksi tai ruotsiksi lukiossa, ammatillisissa opinnoissa tai korkeakoulussa opiskelevista kansainvälisistä opiskelijoista valtionosuudet samanlaisina kuin kantasuomalaisistakin. Valtionosuus ei saa riippua opiskelijan lähtömaasta.

4. SUOMEN KIELIPALETIN MONIPUOLISTAMINEN. Suomalaisen koulutusjärjestelmän suuri haittapuoli on vieraiden kielten opiskelun vähäisyys ja yksipuolisuus. EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta saapuvat lukiolaiset osaavat jo tullessaan englannin lisäksi vietnamia, burmaa, kiinaa, farsia, ranskaa jne. Näin he luovat tätäkin kautta uudenlaista elinvoimaa viennistä riippuvalle kieliköyhälle Suomelle.

5. HYVÄN HALLINNON OIKEUSPERIAATTEET. Suomen hallintolain oikeusperiaatteiden (6§) mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti” sekä ”viranomaisen toimien on oltava puolueettomia”.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osasto on kohdellut lukiokoulutusta epätasa-arvoisesti otsikoidessaan lausuntopyynnön muotoon ”Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi”. Otsikossa ei siis mainita lukiota sanallakaan, vaikka esitys koskee yhtä hyvin lukiota kuin ammatillistakin koulutusta ja olisi lisäksi toteutuessaan vahingollinen erityisesti pienille

paikkakunnille ja niiden lukioille. Lausuntopalvelu.fi:n otsikossakin lukio on mainittu ainoastaan suluissa.

Toivoo sopii, että lukiokoulutuksen epätasa-arvoisella kohtelulla ei ole yhteyttä ylijohtajan pitkään uraan ammatillisen koulutuksen palveluksessa (lopulta mm. Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n toimitusjohtaja 2015-2019 sekä Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n toiminnanjohtaja vuodesta 2018).

Lausuntopyynnön ehdotus lukioiden lukuvuosimaksuiksi EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville lukiolaisille on valmisteltu puutteellisesti (mm. tietämättömyys lukuvuosimaksujen puuttumisesta kaikissa muissa Euroopan maissa), asenteellisesti kapeasta virkamiesnäkökulmasta (lähtökohtana lukiorahoituksen nykyrakenne eikä Suomen osaaajapula) sekä organisoitu ja ajoitettu asianosaisille vastaajille kesäloma-ajaksi eli mahdollisimman hankalaksi.

Kun ottaa huomioon, että opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyynnössään ajamat lukioiden lukuvuosimaksut enimmältään koskevat nimenomaan kuntia koulutuksenjärjestäjinä, on anteeksiantamatonta, että näille lähetettiin lausuntopyynnot vasta Suomen Lähilukioyhdistyksen reklamaation jälkeen.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Kohta 5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Lausuntopyynnön väittämän mukaan ”Toisella asteella lukuvuosimaksuja EU/ETA-valtioiden ulkopuolisilta opiskelijoilta ei peritä Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa”. Tällä rakennetaan lukijalle mielikuvaa, että kaikissa muissa Euroopan maissa EU/ETA-valtioiden ulkopuolisilta opiskelijoilta lukuvuosimaksuja perittäisiin.

Euroopan rehtorijärjestö ESHAn (European School Heads Association) kesäkuussa 2025 tekemän selvityksen mukaan yhdessäkään Euroopan maassa ei peritä lukuvuosimaksuja EU- ja ETA-alueen ulkopuolisilta Euroopan kansalliskielillä opiskelevilta lukiolaisilta.

Länsimaat yleisesti ja Euroopan maat erityisesti kärsivät syntyvyyden vähenemisestä ja osaaajapulasta. Kaikkialla ymmärretään, minkälaisen potentiaalin esimerkiksi ylikansoitettun Kaakkois-Aasian nuoret tuovat tässä tilanteessa näihin maihin mukanaan. Erityisesti ymmärretään, että maan kansalliskielellä (Saksassa saksaksi, Ranskassa ranskaksi jne) opiskelevien jääminen lopulta maahan veronmaksajiksi on verrattomasti paljon suurempi kuin englannin kielellä opiskelevilla.

Kohta 4.2.6 Vaikutuksen työllisyyteen

Lausuntopyynnön väittämän mukaan ”Etukäteen ei ole mahdollista ennustaa, jäävätkö opiskelijat Suomeen suorittamaan korkeakouluopintoja. Etukäteen ei myöskään ole mahdollista ennakoida, työllistyvätkö opiskelijat mahdollisten korkeakouluopintojen jälkeen Suomeen”.

Tämä on asiallisesti sanasta sanaan sama teesi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriön ylijohtaja Petri Lempinen lausui omanaan 17.1.2024 Helsingissä OKM:n toisen asteen tilaisuudessa, koskien nimenomaan Suomessa kotimaisilla kielillä lukion ja korkeakoulun läpikäyneitä.

Suomi kärsii pahenevasta osaajapulasta. Ratkaisuksi on monelta taholta esitetty maahanmuuttoa. Vastaväitteeksi Lempisen kuvitellulle huolelle voikin kysyä: Kun EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulleet 15–16-vuotiaat nuoret ovat opiskelleet itselleen entuudestaan täysin vieraan kielen (suomen tai ruotsin), käyneet näillä kielillä Suomessa ylioppilaiksi ja sen jälkeen korkeakoulun tai muiden opintojen jälkeen valmistuneet työelämään, niin jäävätkö he epätodennäköisemmin Suomeen kuin esimerkiksi kotimaisia kieliämme taitamattomat englanniksi opiskelleet?

Koska tavoitetta toisen asteen koulutukselle asetettavista lukuvuosimaksuista ei ole kirjattu vuonna 2023 julkaistuun Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan, tulee väistämättä mieleen, keneltä ehdotus lukioiden lukuvuosimaksuista on lähtöisin.

Kohta 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset valtioon ja kuntiin

Lausuntopyynnön mukaan ”Euroopan talousalueen ulkopuolelta opiskelemaan tulevien opiskelijoiden siirtyminen valtionosuusrahoituksen ulkopuolelle hillitsisi näistä opiskelijoista johtuvaa opiskelijamäärien lisääntymistä, mikä vähentäisi tarvetta korottaa kuntien ja valtion maksuosuuksia. lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitukseen”.

Kansainvälistyminen ja globaali vaikuttavuus ovat keskeisiä strategisia tavoitteita Suomen hallitusohjelmassa vuosille 2023–2027. Edellä siteeratussa lausuntopyynnön kohdassa halutaan kuitenkin hillitä ulkomailta tulevien opiskelijoiden määrää ja lisäksi puhtaasti virkamiesnäkökulmasta ehdollistaa osaajapulalan ratkaisu riippumaan kuntien ja valtion maksuosuuksien korotuksista!

Kohta 4.2.3 Vaikutukset lukiokoulutuksen järjestäjiin

Lausuntopyynnön mukaan ”Yksittäisen koulutuksen järjestäjän rahoituksessa ETAvaltioiden ulkopuolelta tulleiden opiskelijoiden vaikutus koulutuksen järjestäjän talouteen on voinut olla merkittävä opiskelijamäärään perustuvan lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen vuoksi. Vastaavasti tästä on aiheutunut laskennallisia kustannuksia kaikille kunnille, jotka yhteisvastuullisesti osallistuvat lukiokoulutuksen valtionosuuden kuntarahoitusosuuteen”.

Sama henki on kohdassa 4.2.3 myöhemmin: ”Suomessa asuvien lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta ei kuitenkaan voida katsoa suositeltavaksi, että lukiokoulutuksen opiskelijamäärää lisätään laajamittaisesti EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevilla lapsilla”.

Samoin kuin kohdassa 4.2.1, molemmissa em. kappaleissa on rajoittunut virkamiesnäkökulma, jonka mukaan lukiorahoitus toimisi ikuisesti muuttumattomana. Suomen ykkösprioriteettina pitää kuitenkin olla koulutus- ja työperäisen maahanmuuton edistäminen. Lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen tulee mukautua tälle alisteisena eikä päinvastoin.

Kohta 4.2.9 Vaikutukset ulkomaalaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden määrään

Lausuntopyynnön mukaan ”Suomen heikkoutena kilpailutilanteessa on suomenkielinen koulutustarjonta, joka edellyttää kieliopintoja”. Todellisuudessa, ajatellen maahan ja veronmaksajaksi jäämistä, suomen tai ruotsin kielen opiskelu on lopulta vahvuus eikä heikkous, koska se sitoo maahan monin verroin vahvemmin kuin opiskelu esimerkiksi englannin kielellä.

Kohta 4.2.10 Vaikutukset lapsiin ja oppivelvollisiin

Lausuntopyynnön väittämän mukaan ”Opetus- ja kulttuuriministeriön tietoon on tullut eri viranomaisilta EU/ETA- valtioiden ulkopuolelta Suomeen opiskelutarkoituksessa tulleita lapsia koskevia ongelmatilanteita, joissa opiskelijan asuinkunta on ryhtynyt sosiaalihuollollisiin tai lastensuojelullisiin toimenpiteisiin lapsen edun varmistamiseksi”.

Olisi ollut rehellistä mainita ja yksilöidä, kuinka monta ongelmatilannetta on ”tietoon” tullut. Läheltä katsoen ainakaan Suomen Lähilukioyhdistyksen tietoon ei suurempia ongelmia ole kantautunut.

Kansainväliset lukiolaiset ovat sijoittuneet pääosin maaseudun ja haja-asutusalueiden pieniin lukioihin. Nämä toimivat lähes poikkeuksetta peruskoulun yhteydessä ja koulutuksenjärjestäjinä toimivilla kunnilla samoin kuin kyseisillä lukioilla on jo pelkästään laadukkaan peruskoulun säilymisenkin varmistamiseksi intressissä pitää hyvää huolta kansainvälisistä opiskelijoistaan.

Samassa lausuntopyynnön kohdassa 4.2.10 mainitaan myöhemmin: ”EU/ETA-valtioiden ulkopuolisista maista tulevien lasten rekrytointi lukiokoulutukseen oppilaitosverkon ylläpitämiseksi ei ole kestävä ratkaisu vastaamaan väestönkehityksen haasteisiin Suomessa. Lasten ja nuorten vähentyessä koulutusverkkoa on tarpeen arvioida ja suunnata uudelleen”. Tämä on muukalaisvihamielistä ja Suomen edun ja Suomen maaseudun hyvinvoinnin vastaista retoriikkaa, jolle ei pitäisi olla mitään sijaa opetus- ja kulttuuriministeriön kaltaisessa ministeriössä.

Kohta 5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Lausuntopyyntötekstin mukaan ”Lukiokoulutuksessa lukuvuosimaksun suuruuden sitominen järjestäjäkohtaiseen yksikköhintaan olisi tarkoittanut joidenkin lukiokoulutuksen järjestäjien kohdalla huomattavan korkeaa lukuvuosimaksua. Järjestäjäkohtainen yksikköhinta vaihtelee lukion sijainnista ja koosta riippuen n. 8000 eurosta n. 30 000 euroon. Opiskelijan olisi ollut kannattavampaa hakeutua sellaisen lukion opiskelijaksi, jonka järjestäjäkohtainen yksikköhinta on mahdollisimman alhainen”.

Tämän sitaatin mukaan EU/ETA-valtioiden ulkopuolisista maista tulevien nuorten pitäisi hakeutua Helsinkiin ja muihin väestön sisäänmuuton rasittamiin asutuskeskuksiin. Alkuperäinen ja tähän saakka noudatettu ajatus sen sijaan on ollut hyödyntää pienten paikkakuntien täyttymättä jääneitä lukio-opiskelupaikkoja ja edullista asumista.

Kohta 7.6 Oppivelvollisuuslaki

Lausuntopyynnön mukaan ”Tässä esityksessä ehdotetaan, että jatkossa Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat EU/ETA- valtioiden ulkopuoliset kansalaiset olisivat lukuvuosimaksuvelvollisia. Lukuvuosimaksuvelvollisuus koskisi myös oppivelvollisuusikäisiä henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelutarkoituksessa”.

Suomen Lähilukioyhdistys vastustaa tätä ehdotusta jyrkästi. Jos lausuntopyynnössä mainittu ehdotus konkreettisesti toteutuisi, Suomesta tulisi Euroopan ainoa maa, jossa EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevilla ja kansalliskielillä opiskelevilla lukiolaisilla olisi lukuvuosimaksut. Tämä olisi vastoin Suomen hallituksen kansainvälistymistavoitetta. Se olisi myös raskas isku maaseudun ja haja-asutusalueiden kehittämispyrkimyksille ja äärimmäinen näyttö Suomen muukalaisvihamielisyydestä.

Englantia puhuvissa maissa voi hyvinkin olla lukiolaisillekin lukukausimaksuja. Kokonaan vieraan kielen (suomi / ruotsi) opiskeleminen muodostaisi kuitenkin yhdessä lukukausimaksujen kanssa niin korkean kynnyksen, että hyvin alkanut kansainvälisten lukiolaisten tulo Suomeen ehtyisi tai tyrehtyisi kokonaan.

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

-

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

-

Mattila Jukka
Suomen Lähilukioyhdistys ry